

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Р. В. ЯКОВЕНКО

**ДЕРЖАВНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА І МЕХАНІЗМ ЇЇ
ФОРМУВАННЯ**

лекція і контрольні тести для перепідготовки та підвищення
кваліфікації

КРОПИВНИЦЬКИЙ - 2018

Яковенко Р. В.

Я 47 Державна економічна політика і механізм її формування : лекція і контрольні тести для перепідготовки та підвищення кваліфікації / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 10 с.

ЛЕКЦІЯ. ДЕРЖАВНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА І МЕХАНІЗМ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

1. Сутність економіки та предмет її вивчення.
2. Місце економічної політики в структурі наукового пізнання.
3. Теоретичні концепції стосовно державного регулювання економіки.
4. Об'єктивна необхідність та сутність ДРЕ.
5. Національні інтереси України.
6. Завдання та форми економічної політики.

1. Сутність економіки та предмет її вивчення

У перекладі з грецької слово "економіка" означає мистецтво ведення домашнього господарства ("ойкос" - дім, домашнє господарство; "номос" - вчення, закон). Вперше цей термін ввели Ксенофонт та Арістотель (III ст. до н. е.). Останній поділив науку про багатство на економіку та хримастику. Під першою він розумів виробництво благ для задоволення потреб людей, під другою - накопичення грошей, до якого ставився негативно.

Сучасну економіку слід розглядати з трьох боків:

- 1) економіка – це сфера діяльності людей та суспільних відносин;
- 2) економіка – це комплекс народного господарства;
- 3) економіка – це наука щодо створення і розподілу споживчих і виробничих благ.

Головною проблемою економіки є максимальне задоволення необмежених і постійно зростаючих потреб суспільства з мінімальним і раціональним використанням обмежених ресурсів.

2. Місце економічної політики в структурі наукового пізнання

3. Теоретичні концепції стосовно державного регулювання економіки

В основі регулювання національної економіки лежать різні економічні теорії. При уважному аналізі їх можна згрупувати за двома напрямками – економічного лібералізму та економічного дирижизму.

Економічний лібералізм – це течія в економічній теорії, яка заперечує необхідність масштабного державного втручання в економічне життя, вважаючи що ринкова економіка здатна до саморегулювання. Її прихильники вважають, що будь-яке втручання уряду в ринкові процеси є небажаним порушенням особистої свободи і є перешкодою розвитку економіки. На сучасному етапі ідеї економічного лібералізму зазнали суттєвих змін. Сьогодні неоліберали визнають необхідність обмеженого втручання держави в економіку з метою підтримання сприятливих умов для ринкового конкурентного механізму. Основними засобами державного впливу на ринкову економіку вони вважають регулювання грошової маси і процентних ставок. Прихильниками цієї течії є монетаристи. Головний акцент вони роблять на необмежену свободу підприємництва і не схвалюють стимулювання економічного росту за рахунок державного бюджету. Рівень господарської активності, згідно з їх концепцією, визначається кількістю грошей, наявних в обігу.

Економічний дирижизм – це економічні вчення, що обґрунтовують широке і пряме втручання держави в ринкові економічні процеси. До цього напрямку відносять **кейнсіанство** та **неокейнсіанство**. Згідно з цими течіями держава повинна глобально впливати на розвиток економіки, а регулювання ринку здійснюється через державний бюджет, систему оподаткування, державний сектор економіки. Кейнсіанці стверджують, що ринковий механізм має доповнюватись державним втручанням в економіку.

Кожна з зазначених теорій макроекономічного регулювання доповнює й поглиблює уявлення про механізм державного регулювання економіки. В теперішній час неможливо суворо дотримуватись лише однієї концепції. Світовий досвід показує, що в процесі державного регулювання економіки найбільший ефект досягається в результаті оптимального поєднання фіскальних засобів (кейнсіанська теорія), грошово-кредитних інструментів (монетаризм), а також інших альтернативних теорій.

4. Об'єктивна необхідність та сутність ДРЕ

Необхідність втручання держави в економіку зумовлена проблемами, які ринковий механізм вирішити неспроможний або вирішує їх погано, створенням умов для ефективного функціонування самого ринкового механізму, усуненням негативних наслідків ринкових процесів, захистом національних інтересів на світовому ринку. Потреба у державному регулюванні економіки визначається наявністю таких явищ в економіці як інфляція, безробіття, неефективне використання ресурсів, монополізм, забруднення довкілля, падіння ділової активності, відсутність соціального захисту незапрацездатних, неспроможність національної економіки задовольнити усі потреби внутрішнім виробництвом тощо.

Державне регулювання економіки (ДРЕ) – це управління соціально-економічним розвитком країни, тобто сукупність заходів державного впливу на об'єкти і процеси з метою певного спрямування господарської діяльності суб'єктів національної економіки, узгодження їхніх інтересів і дій для реалізації конкретних цілей.

Об'єкти ДРЕ - це сфери, галузі економіки, регіони, а також ситуації, явища та умови соціально-економічного життя країни, де виникли або можуть виникнути труднощі, проблеми, які не вирішуються автоматично або невідкладно, як того вимагають умови нормального функціонування економіки і підтримання соціальної стабільності. До них відносять економічний (інвестиційний) цикл, секторну, галузеву та регіональну структури господарства, зайнятість населення та умови праці, грошовий обіг, платіжний баланс, довкілля, умови нагромадження інвестиційного капіталу, ціни та умови конкуренції, підготовку та перепідготовку кадрів, зовнішньоекономічні зв'язки, тінізацію економіки.

Суб'єкти ДРЕ - це носії, виразники та виконавці господарських інтересів. **Носії** інтересів це соціальні групи, наймані робітники та власники підприємств, фермери та земельні власники, управлінці та акціонери, інвестори та ін. У кожній з цих груп є свої інтереси, зумовлені їхнім соціально-економічним становищем, а також належністю до того чи іншого регіону, виду діяльності.

Виразниками господарських інтересів у ринковій економіці є об'єднання, асоціації, спілки підприємців і фермерів, профспілки, політичні партії, громадські організації.

Виконавцями господарських інтересів держави є органи державної та місцевої влади, а також Національний банк.

5. Національні інтереси України

Серед найважливіших національних економічних інтересів, співробітники Національного інституту стратегічних досліджень виділяють наступні:

- створення самодостатньої, конкурентоспроможної, соціально спрямованої, потужної національної економіки;
- створення надійної системи економічної безпеки України, забезпечення можливості самостійного, прогресивного національно-економічного розвитку;
- здійснення державою протекціоністських заходів, спрямованих на підтримку національного товаровиробника;
- істотне зменшення енергоємності і матеріаломісткості ВВП;
- здійснення кардинальної модернізації виробництва та розвиток його наукомістких галузей;
- створення замкнених циклів виробництва стратегічно важливої продукції, зокрема, військової техніки та озброєння;
- пошук і освоєння родовищ нафти, газу, вугілля, золота, алмазів тощо;
- збереження та розвиток інтелектуального та науково-технічного потенціалів України;
- створення достатніх запасів державних золотовалютних резервів;
- здійснення прогресивних економічних перетворень на базі власної моделі реформ;

- здійснення широкого комплексу інституційних змін з метою динамічного розвитку національної економіки;
- здійснення реформи податкової системи, посилення стимулюючого впливу податків на розвиток виробництва;
- залучення внутрішніх інвестиційних ресурсів до розвитку національної економіки;
- забезпечення населення продовольчими товарами, поліпшення якості та структури споживання;
- розвиток внутрішнього ринку та внутрішнього попиту;
- створення соціально-однорідного середовища в усіх регіонах держави, усунення дисбалансу в їхньому соціально-економічному розвитку;
- побудова економічних відносин з іншими країнами на засадах рівноправності та взаємовигідності;
- забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції;
- підтримка вітчизняних експортерів, сприяння виробникам імпортозамінної продукції, особливо критичного імпорту;
- ефективне використання Україною свого вигідного географічного положення для здійснення міжнародного транзиту.

6. Завдання та форми економічної політики.

Цілями економічної політики, як сфери державного впливу на економічні процеси мають бути такі досягнення в структурі господарської практики на господарському рівні:

1. Забезпечення економічної свободи суб'єктів та вільного права вибору в усіх сферах економічної діяльності.
2. Забезпечення економічного зростання та економічного розвитку країни.
3. Обмеження рівня інфляції та досягнення відносної цінової стабільності.
4. Справедливий розподіл доходів.
5. Досягнення повної зайнятості та недопущення зростання темпів безробіття.
6. Досягнення економічної ефективності – отримання максимальної віддачі за умов мінімального використання ресурсів.
7. Соціальний захист малозабезпечених.
8. Сприяння творчому розвитку людини в процесі виконання нею своїх економічних функцій.

До головних видів економічної політики належать:

- 1. Грошово-кредитна політика**, система заходів, спрямованих на управління кількістю грошей в обігу. Головним її суб'єктом є Центральний банк країни.
- 2. Фіскальна або фінансово-бюджетна політика** – система управління податками, бюджетними надходженнями та бюджетними витратами.
- 3. Митна політика** – регулювання обсягів і структури експорту та імпорту.
- 4. Валютна політика** – управління курсами валют та методологією їх встановлення.

5. Інноваційна політика – поєднує в собі науково-технічну та інвестиційну політики, тобто розробку нових технологій і товарів та їх впровадження у виробництво.

6. Цінова політика – методологія формування цін в окремих галузях та на певні товари.

7. Політика доходів – управління рівнем доходів населення.

8. Регіональна політика – напрями соціально-економічного розвитку окремих територій.

9. Структурна політика – це дії держави, спрямовані на структурні перетворення (зміни) в економіці, визначення її пріоритетних ланок та оптимального співвідношення між ними (промисловістю і сільським господарством, експортом і імпортом, виробництвом і споживанням, ринковим і неринковим секторами економіки тощо).

10. Соціальна політика – це діяльність держави щодо створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту його членів, усунення негативних наслідків функціонування ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності в країні.

КОНТРОЛЬНІ ТЕСТИ ДО ТЕМИ „ДЕРЖАВНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА І МЕХАНІЗМ ЇЇ ФОРМУВАННЯ”

1. З якої мови утворилось поняття економіка:

- а) латинської
- б) англійської
- в) грецької

2. Найсуттєвішою рисою непрямого державного регулювання економіки є:

- а) використання державою приватних структур для впливу на поведінку економічних суб'єктів
- б) досягнення державою бажаних результатів в економіці через співробітництво з міжнародними економічними організаціями
- в) формування економічного середовища, яке стимулює бажану поведінку економічних суб'єктів

3. Яке з визначень точніше передає ступень дедуктивного методу пізнання?

- а) висування гіпотез та їх подальша перевірка на фактах
- б) вимушене спрощення об'єкту, що досліджується, для глибокого вивчення його окремих сторін
- в) проведення лабораторного експерименту, на підставі якого формується певна залежність між економічними явищами

4. Яке з визначень точніше передає сутність індуктивного методу пізнання?

- а) рух від окремих фактів до загальних висновків
- б) висування гіпотез та подальша їх перевірка на фактах
- в) попереднє формування економічних законів та їх подальша перевірка на фактах

5. Яке з визначень найточніше передає сутність предмета економічної теорії?

- а) наука про відносини у суспільстві з приводу раціонального використання обмежених ресурсів
- б) наука про суспільство на різних стадіях його розвитку
- в) наука про управління підприємствами для досягнення максимального прибутку

6. Економічна політика – це:

- а) заходи, спрямовані на вирішення економічних проблем
- б) конкуренція різних економічних ідей
- в) здатність управляти економічними процесами

7. Яка з перелічених властивостей не характерна для економічних ресурсів?

- а) обмеженість
- б) різноманітність
- в) безмежність

8. Які два найбільш загальних факти складають основу економіки:

- а) суспільна дисципліна і суб'єктивний фактор
- б) безмежність потреб і обмеженість економічних ресурсів
- в) погіршення навколишнього середовища і суспільна свідомість

9. До функцій держави у ринковій економіці не відносяться:

- а) законодавча діяльність
- б) підтримка конкурентного середовища
- в) призначення цін на продукцію приватного сектора

10. Назвіть типи зовнішньоторговельної політики:

- а) політика вільної торгівлі
- б) створення вільних зон
- в) створення офшорних зон

11. Інфляція проявляється:

- а) у зростанні загального рівня цін і зростанні реальних доходів населення
- б) у зростанні загального рівня цін і зменшенні реальних доходів населення
- в) у зростанні реальних і номінальних доходів населення

12. Якщо економіка досліджується як цілісна система країни, то це рівень:

- а) мікроекономічний
- б) макроекономічний
- в) позитивний

13. Ринок товарів та послуг знаходиться в рівноважному стані, якщо:

- а) попит дорівнює пропозиції
- б) ціна дорівнює витратам плюс прибуток
- в) рівень технологій змінюється поступово

14. Управління рівнем доходів населення здійснює:

- а) політика доходів
- б) грошово-кредитна політика
- в) фінансово-бюджетна політика

15. Суб'єктом якої політики виступає Центральний банк:

- а) фінансово-бюджетної
- б) структурної
- в) всі відповіді невірні

16. Директивне планування є характерною рисою:

- а) чистого капіталізму
- б) командно-адміністративної економіки
- в) традиційної економіки

17. Діяльність держави щодо створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту його членів, це:

- а) соціальний захист населення
- б) соціальне страхування
- в) соціальна політика

18. Діяльність держави, спрямована на регулювання економічних відносин з іншими країнами, це:

- а) зовнішньоекономічна політика
- б) зовнішньоекономічна діяльність
- в) чистий експорт

19. Основними цілями зовнішньоекономічної політики держави є:

- а) створення сприятливих економічних та організаційно-правових умов для суб'єктів економіки у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності
- б) реалізація конкурентних переваг країни, підвищення конкурентоздатності економіки на основі структурної перебудови та модернізації виробництва
- в) всі відповіді вірні

20. Податки, які збирають у випадку перетину товарами митного кордону, мають назву:

- а) мито
- б) податок на додану вартість
- в) прибутковий податок з підприємств

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.

2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.

3. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.

4. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.